

LIETUVA 1940 06 – 1941 06. PIRMOJI SOVIETŲ OKUPACIJA

Parengė : Eglė Čiupailytė
Inga Jurgelevičiūtė

Užsienio politika 1939-1940m

1940. Žemėlapyje atvaizduotos Lietuvos sienos pagal faktinę situaciją kai 1940 m. – Lietuvą okupavus SSRS, įsteigiama Lietuvos SSR, buvusios Lietuvos teritorijoje ir dar prijungiama šiek tiek žemių iš Vilniaus krašto (Švenčionys, Druskininkai).

Prasidėjus II PK Lietuva pasiskelbė esanti neutrali. Kadangi okupavus Lenkiją Vokietija ir SSRS tapo kaimynėmis 1939.09.28 jos pasirašė draugystės ir sienų sutartį, kurios slaptieji protokolai Lietuvą mainais už dalį Lenkijos teritorijų perdavė SSRS įtakos sričiai. Kai ši sutartis buvo pasirašyta, SSRS pasiūlė Lietuvai savitarpio pagalbos sutartį. 1939.10.10 Maskvoje Lietuvos ir SSRS užsienio ministrai (J. Urbšys ir V.Molotovas) pasirašė šią sutartį.

Sutarties sąlygos

3

1. Vilnius ir Vilniaus kraštas gražinami Lietuvai;
2. Abi šalys įsipareigojo teikti visokeriopą pagalbą, nesudaryti viena prieš kitą jokių sąjungų ir nedalyvauti koalicijose, nukreiptose viena prieš kitą;
3. SSRS įvedė į Lietuvą 20 000 raudonarmiečių.

1940 m. birželio 15 d. peržengia Lietuvos Respublikos sieną.

Sutarties reikšmė

1. Lietuva atgavo sostinę Vilnių;
2. Lietuva neteko neutralios valstybės statuso ir tapo priklausoma nuo SSRS, įvedusios į Lietuvą savo kariuomenę, o tai reiškė, kad Lietuva prarado nepriklausomybę.

Toks daugeliui amžininkų įsirėžęs okupanto portretas – apšepęs, apskuręs ir alkanas Raudonosios armijos kareivis.

Raudonosios armijos daliniai Lietuvoje

- ◆ Pirmąjį pusmetį raudonarmiečiai nesikišo į Lietuvos vidaus gyvenimą. Tačiau 1940m. pavasarį padėtis ėmė keistis. SSRS vyriausybė kaltino Lietuvą:
 1. Grobiant ir kankinant raudonarmiečius;
 2. teigė, kad Lietuva nevykdo savitarpio pagalbos sutarties įsipareigojimų;

SSRS ultimatumas Lietuvai

- ◆ 1940 m. 14 d. vakare Lietuvos užsienio reikalų ministrui J. Urbšui buvo įteiktas SSRS ultimatumas. Jo reikalavimai :
 - 1) Atiduoti teismui vidaus reikalų ministrą P. Skučą ir Saugumo departamento direktorių S. Povilaitį – kaip pagrindinius provokacijų prieš Raudonosios armijos įgulas kaltininkus;
 - 2) Sudaryti naują Lietuvos vyriausybę, sugebėsiančią garantuoti savitarpio pagalbos vykdymą;
 - 3) Į Lietuvą turi būti įvesti papildomi Raudonosios armijos daliniai, kurie padėtų užkirsti kelią provokacijoms.

- ◆ Naktį įvyko Lietuvos vyriausybės posėdis. Jame svarstyta, kaip reaguoti į SSRS ultimatumą. A. Smetona ragino nepriimti ultimatumo, tačiau vyriausybės dauguma nusprendė priešingai. Tuomet A. Smetona pareiškė pagal Konstituciją perduosiąs savo pareigas ministrui pirmininkui ir išvyksiąs iš Lietuvos.
- ◆ Lietuvos vyriausybė pranešė Maskvai priimanti ultimatumą. Iš Maskvos buvo atsiųstas SSRS užsienio reikalų komisaro pavaduotojas V. Dekanozovas. Jis buvo paskirtas ypatinguoju įgaliotiniu Lietuvai ir koordinavo Lietuvos įsijungimą į SSRS.

- ◆ 1940 06 15d. A. Smetona prezidento pareigas perdavė vykdyti ministrui pirmininkui A. Merkiui. Išvyko iš Lietuvos. P vakaryje Raudonosios armijos daliniai įžengė į Lietuvą.

Lietuvos įsijungimas į SSRS

- ◆ 1940 08 03d. SSRS Aukščiausiosios Tarybos sesija svarstė Lietuvos stojimo į SSRS klausimą. Buvo nutarta priimti Lietuvą į SSRS kartu su kitomis Baltijos šalimis (Latvija, Estija).
- ◆ 1940 m. Liaudies seimas pritarė SSRS Aukščiausiosios Tarybos nutarimui priimti Lietuvą į SSRS, o rugpjūčio 25d. buvo priimta nauja Konstitucija, kuri deklaravo KP vadovavimą visoms valstybės gyvenimo sritims.
- ◆ Lietuvos įjungimas į SSRS buvo ne pačios lietuvių tautos valia. Jis rėmėsi brutalia jėga ir melu. Faktiškai tai buvo Lietuvos aneksija.

Sovietinė Lietuvos ekonimikos pertvarka

Lietuva buvo žemės ūkio kraštas, todėl būtent šios srities pertvarka turėjo daug įtakos tolesnei Lietuvos ūkio raidai. 1940 priimtas Valstybinio žemės fondo įstatymas, kuris numatė, kaip sudaryti ir paskirstyti žemės fondą:

1. Žemės ūkio pertvarkymas – nacionalizacija (maksimali žemės norma – 30 ha);
2. Finansų sistemos reforma (litai pakeisti į rublius);
3. Atskirų Lietuvos ūkio šakų įjungimas į SSRS ūkinę sistemą (bankų, užsienio prekybos).

Represijos ir deportacijos

Represijos

- ◆ Pirmosios represijos prasidėjo 1940 m. kai buvo suimti žymiausi Lietuvoje iki sovietų okupacijos veikusių partijų veikėjai.
- ◆ Dažnėję areštai, suimtieji buvo kaltinami antiliaudine veikla, šnipinėjimu, dalyvavimu pogrindinių teroristinių organizacijų veikloje.

- ◆ 1941 m. įkurtas Respublikinis trėmimimo operacijos štabas.
- ◆ Pirmieji masiniai trėmimai iš Lietuvos prasidėjo 1941.06.14 - 22d, tuomet, kai prasidėjo Vokietijos ir SSRS karas.

Šančių rampa. Iš čia suformuoti trėmtinių ešelonai buvo siunčiami į Sibirą.

Priešinimasis sovietizacijai

- ◆ Dauguma gyventojų nepritarė į Lietuvos įjungimui į SSRS ir sovietinei pertvarkai. Dažniausiai naujai valdžiai jie priešinosi pasyviai (nepaisydami draudimų šventė religines šventes, ignoravo sovietų valdžios organizuojamus rinkimus);
- ◆ Vyko ir aktyvus pasipriešinimas (Lietuvoje kūrėsi pagrindinės rezistencinės grupės. 1940 m. Vilniuje įvyko šių grupių suvažiavimas, jame buvo įkurta Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga. Kuri vėliau susijungė su Lafu. Užsienyje taip pat buvo kuriamos įvairios organizacijos, kurios ketino kovoti prieš Lietuvos okupaciją.

Vakarų šalių požiūris į Lietuvos aneksiją

- ◆ Baltijos valstybių okupaciją valstybės vertino nevienodai:
 1. Vokietija ir Švedija iškart pripažino Lietuvos okupaciją (Vokietija apie ją jau seniai žinojo, o Švedija nenorėjo komplikuoti santykių su SSRS);
 2. Italija, Prancūzija, D. Britanija ir kitos - moraliai rėmė Lietuvos nepriklausomybę, tačiau nesiėmė jokių žygių jai padėti;
 3. Aiškiausia buvo JAV pozicija Lietuvos atžvilgiu : Niujorko banke laikomas Lietuvos auksas buvo užblokuotas, O JAV valstybės sekretorius pareiškė, kad Amerikos vyriausybė nepripažįsta SSRS teisės okupuoti Lietuvą.

Šaltiniai

- ◆ R. Morozovienė-Lietuvos ir pasaulio istorijos lentelės;
- ◆ A. Cibienė- Istorijos konspektas moksleiviui
- ◆ www.archyvai.lt